

Teknolojik Gelişmeler Ekseninde Medyanın Dönüşümü: Tarihsel Bir Yaklaşım

Emel Oturak Seymen*

Öz

Medya alanındaki dönüşümü tarihsel bir perspektifle ele alarak, teknolojik ilerlemelerin medya üzerindeki etkilerinin incelendiği bu makale, iletişim araçlarının evrimini gerçekleştiren teknolojik gelişmelerin, medyayı nasıl dönüştürdüğünü anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Bu kapsamda makalenin odak noktasını, medyanın gelişimi ve dönüşümüne etki eden önemli teknolojik gelişmeler oluşturmaktadır. İletişim ortamının dönüşmesine ve medya tüketiminin değişimine farklı açılardan katkıda bulunan gelişmeler arasında yazının bulunuşu, matbaanın icadı, telgraf, telefon, fotoğraf, sinema, radyo, televizyon, bilgisayar ve internet yer almaktadır. Eski ve yeni medya arasında bazı tarihsel sürekliliklerin bulunduğu vurgu yapan çalışma, medyanın tarih boyunca geçirdiği dönüşümü teknolojik gelişmeler bağlamında analiz ederek, günümüz medya ortamının temelini atan gelişmeleri ele almaktadır.

Anahtar kelimeler: Teknoloji, İletişim Teknolojileri, Geleneksel Medya, Yeni Medya

Submitted/Geliş : 26.10.2023

Accepted/Kabul : 03.12.2023

<http://dx.doi.org/10.53723/cosohis.37>

Araştırma Makalesi/Research Paper

* ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0648-466X>; T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü/
Doktora Öğrencisi / İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik

emeloturak@gmail.com

The Transformation of the Media on the Axis of Technological Developments: A Historical Approach

Abstract

This article, which examines the effects of technological advances on the media by considering the transformation in the media field from a historical perspective, offers a framework to understand how the technological developments that enable the evolution of communication tools transform the media. In this context, the focus of the article is on important technological developments that affect the development and transformation of media. Developments that contributed to the transformation of the communication environment and the change in media consumption from different perspectives include the invention of writing, the invention of the printing press, telegraph, telephone, photography, cinema, radio, television, computer and internet. Emphasizing that there are some historical continuities between old and new media, the study analyzes the transformation of media throughout history in the context of technological developments. It discusses the developments that laid the foundation of today's media environment.

Keywords: Technology, communication technologies, traditional media, new media.

Giriş

Toplumsal evrimin farklı dönemlerinde, çeşitli deneyimlerin sonucu gelişen teknolojilerin iletişim sürecine farklı biçimlerde etkide bulunduğu bilinmektedir. İnsanlar; gelişen iletişim teknolojileri sayesinde topluluklar ve toplumlar arasında daha geniş mekânlarda, daha karmaşık ve hızlı iletişim kurma becerisi ve olanakları elde etmişlerdir (Önür, 2002:63). İnsanlar arasındaki iletişim etkinliğinde işlevsel olan araç ve ortam yine insan aracılığıyla geliştirilen teknolojilerle değişmiştir.

Tarih öncesi dönemde uzak mesafelere duman, davul, ateşle sinyal ya da elçilerin göndermesi mesafe engelini; mağara duvarlarına çizilen resimler ise iletişimde zaman boyutunun aşılabilmesini mümkün hale getirmiştir. Yazı ise hem zamanın hem de mesafenin kısıtlamalarını aşmaya olanak tanıyan gelişmedir. Yeni medya ile zamanı aşan ya da uzak mesafeler arasında iletişimi sağlayan araçların arasındaki farklılık sona ermiştir (Dijk, 2016:17). Günümüz dünyasında iletişim, hızlı teknolojik gelişmelerin etkisiyle kökten değişmiştir. Teknoloji, iletişim araçlarını dönüştürerek insanların birbirleriyle etkileşimini daha önce hiç olmadığı kadar kolay ve hızlı bir hale getirebilmiştir. Yeni olarak nitelendirilen iletişim teknolojilerinin gelişimi, insanların bilgiye daha hızlı erişim sağlamalarını, dünya genelinde daha yakın bağlantılar kurmalarını ve yeni iletişim biçimlerini deneyimlemelerini olanaklı hale getirmektedir.

Eski ve yeni medya arasındaki bazı tarihsel süreklilikler üzerine odaklanan çalışmada, yeni medyayı ortaya çıkaran teknolojilerin tarihi, ilk iletişim araçları ve günümüze daha yakın gelişmeler olmak üzere iki ayrı dönem içerisinde değerlendirilmektedir. İletişim araçlarının geçirdiği dönüşüme teknik boyuttan odaklanan çalışma, kronolojik bir sırayla iletişim alanına etkide bulunan teknolojik gelişmelere dair bir özet niteliğindedir. Bu

kapsamda öncelikli olarak, önemli teknolojik gelişmeler ekseninde, ilk iletişim araçlarının nasıl evrildiği ve bu evrimin bireyler ve toplumlar arasındaki iletişim ilişkilerine nasıl etki ettiği incelenmektedir. Bu giriş, erken dönem teknolojik gelişmelerin iletişim araçlarının evrimine nasıl katkıda bulunduğunu keşfetmeye yardımcı olacak önemli bir başlangıç noktası olarak görülebilir. Günümüze daha yakın döneme denk düşen yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi ve bu gelişmelere koşut olarak yeni medyanın biçimlenişi ise çok fazla teknik ayrıntıda kaybolmadan ele alınmaktadır. Günümüz iletişim ortamını öncelleyen çeşitli iletişim araçlarının gelişim serüvenleri 'yeni' tanımlamasına yönelik bir soruşturmayı da içermektedir. Bu bakış açısıyla genel olarak teknoloji, özel olarak ise iletişim teknolojileri alanındaki gelişmelerin tarihsel bir yaklaşımla gözden geçirilmesi, yeni medya ortamının dinamiklerini daha iyi anlamaya yardımcı olabilecektir.

1. Önemli Teknolojik Gelişmeler ve İlk İletişimin Araçlarının Evrimi

Günümüz iletişim ortamını hazırlayan iletişim araçlarının gelişimi üzerinde durmadan önce iletişim kavramına yönelik tanımsal çabalara göz atmak önemlidir. Kavram olarak farklı anlamlarda kullanılan iletişimin ne olduğu sorusunun yanıtına odaklanan çalışmaların önemli bir kısmı iletişimin çok boyutlu bir kavram olduğu konusunda birleşir. Erdoğan, iletişimin ne olduğu sorusuna yanıt ararken kavramın bir veya birkaç cümleyle tanımlanamayacağı gerçeğini göz önünde bulundurmak gerektiğini belirtir (Erdoğan, 2011:37). Çamdereli'ye göre (2008:9), insanla ilişkili bir kavram olması itibarıyla iletişimi anlamak ve anlatmak, birbiri ardı sıra ortaya çıkan güçlükleri peşinen göze almak demektir. Zıllıoğlu'na göre ise (2003:1), insan etkinliklerinin ve ilişkilerinin tümü iletişimle ilgilidir. Tüm etkinliklerimizle böylesine iç içe bir olguyu ayırt etmek, tanımlamak, işleyiş düzenini kavramak ve incelemenin güç olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımla iletişim, "insanın biyolojik, psikolojik ve toplumsal varlığını üretebilmesinin ve geliştirebilmesinin zorunlu ve gerekli koşulu olan düşünsel ve ilişkisel faaliyetler bütünü" olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 2011:37). İnsan iletişim olarak ifade edilen kültürel donanımını diğerleriyle etkileşimi sürecinde geliştirir. Doğal ortamına uyumlanabilmek için kültürü oluşturan insan, bu süreçte diğer insanlarla birlikte etkinlik gösterir (Oskay, 2014:396-397). Benzer bir yaklaşımla Fiske (2003:16), kültürlerin devamlılığının sağlanmasında işlevsel olan iletişimi bir sosyal etkileşim alanı olarak görmektedir. Buna göre iletişim, gösterge ve kodların aktarımına dayanan bir toplumsal ilişkiler pratiğidir.

İletişim olgusunun teknolojik gelişmelerle birlikte önem kazanması, onun genellikle kitle iletişimi olarak algılanmasına neden olmaktadır. Oysa duygu ve düşüncelerin anlamlar düzeyinde paylaşımı olarak iletişim, insanın kültür tarihi kadar eskidir (Zıllıoğlu, 2003:12). Esasen, iletişim teknolojileri insanlık tarihinin başlangıcına, sözlü iletişimin ve mağara duvarlarındaki figürlerden oluşan yazı formlarının bulunmasına kadar geriye götürülebilir (Rogers, 1986:2). İlkel çağlarda birtakım işaretlerle ve seslerle gerçekleştirilen iletişimlerin kitle iletişiminde doğru bir tür yol alış olduğunu söylemek olanaklı görünmektedir (Güngör, 2011:215).

İnsana ait duygu, düşünce ve inançlar başlangıçta anlam yüklü seslerle, jestler ve basit düzeydeki işaretlerin kullanımı ile aktarılabilmiştir. Diğer canlı türlerinden farklı olarak

insan, zaman içinde iletişim yöntemlerini geliştirerek daha karmaşık bir dil oluşturabilmiştir (Oskay, 2014:396). Çamdereli'ye göre (2008:18) dil, toplumla ve toplumun kültür yapısına uygun olarak biçimlenen ve ortak bir iletişim sistemi oluşturma özelliği taşıyan bir 'iletişim aracıdır'. Konuşma, insan-alet kullanımı bağlamında, diğer tüm iletişim teknolojilerinden ayrılmakla birlikte tıpkı yazı gibi insanlığın ilk iletişim teknolojilerinden biri olarak önem taşımaktadır (Atabek, 2020:111). İnsan binlerce yıl bilgisini salt ses ile aktarmış; düşünceyi ifade etme ve aktarma aracı olarak sözü kullanmıştır (Baldini, 2000:9). Yazının ortak dolaşımında olmadığı zamanlara gönderme yapılarak, tarihsel bir kesitin kültürünü tanımlamak için sözlü kültür kullanılır (Türkoğlu, 2007:53). Yaşamın gün geçtikçe karmaşık hale gelmesiyle birlikte önemli şeyleri kaydetmek ve gerektiğinde geri çağırabilmek için farklı bir kaydetme ve aktarma yöntemine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu ihtiyaç temelinde geliştirilen yazı birdenbire kültürel bir atılım olarak devrim şeklinde değil; uzunca bir evrimin sonunda ortaya çıkmıştır (Atabek, 2020:112). M.Ö. 3000'li yıllarda Mezopotamya'da Sümerler tarafından keşfedildiği kabul edilen yazı 'kaydetmeyi' mümkün kılmış, önceleri söze dayalı aktarıma konu olan bilgi, yazı ile kalıcılık kazanmıştır.

Tarihsel süreç birçok biçime bürünüp form değiştiren yazı bugünkü haline oldukça uzun bir sürecinden sonunda ulaşmıştır (Gümüshan, 2018:1141). Bilginin kil tabletler, papirüs, parşömen ve benzeri taşınabilir yazı araçları üzerine yazılarak aktarımı sağlanmıştır (Güngör, 2011:216). İletişimi kaydeden ve taşıyan araçlardaki gelişme kil tablettten, kâğıda ve elektronik sinyalleri taşıyan bilgisayar, cep telefonu gibi araçlarla yazı, ses ve görüntü kaydının geliştirilmesine uzanmıştır (Erdoğan, 2011:135). Günümüzde 'yeni medya' farklı her türden verinin bilgisayar ortamında gösterimini sağlamaktadır.

Yazının bilginin saklanması, yeniden üretilmesini ve yayılmasını kolaylaştırıcı rolüyle önem taşır. Ortaya çıktığı dönemde iletiler yazılı metinlerle somut bir hale bürünmüş, yazılı metin içeriğinin isteğe bağlı olarak yeniden üretilebilmekte ve çoğaltılabilmesi mümkün olmuştur (Lazar, 2001:82). Yazılı kaynakların üretimi, başlangıçta el becerisine dayanan bir tekniğe sahiptir. Yazılı metinlerin el yazması yoluyla çoğaltılması yönteminin doğası, 15'inci yüzyılda basım tekniğinin gelişmesiyle değişmiştir (Baldini, 2000:59). Yazıya benzer bir biçimde Johannes Gutenberg de matbaayı belirli bir tarihsel sürecin sonunda oluşturmuştur. Önceki dönemlerde farklı basım tekniklerinin çeşitli dönem ve coğrafyalarda kullanımı söz konusudur. Ancak Gutenberg'in 1450 yılı civarında geliştirdiği baskı tekniği kendisinden öncekilere göre daha verimli olan tekniği ortaya koymuştur (Atabek, 2020:116-117). Dönemi için yeni bir teknoloji olan matbaa, bilgiyi geniş çapta erişilebilir kılan ve insanların bilgiyle ilişkisini yeniden düzenleyen kültürel bir gelişme olarak da öneme taşır.

İletişimin kitlesel bir nitelik kazanmasında etkili olan matbaanın icat edilmesiyle modern iletişim sürecinin başladığı kabul edilmektedir. Aziz'e göre (2016:97) geniş kitlelere seslenen araçlarla yapılan ilk önemli iletişim, matbaanın bulunmasıyla gelişen yazılı kitlesel iletişimidir. 16'ıncı yüzyılın başlarından itibaren önce Avrupa'da, daha sonra ise ABD ve Kanada'da gazeteler ve diğer süreli yayınlar çıkmaya başlamıştır. Matbaanın ve ona bağlı kağıt ve diğer basım ile ilgili ürünlerin gelişmesi ile gazeteler hızla yayılmış ve "kitle iletişim araçları" kavramı da ilk olarak gazetelerin geniş kitlelere yaygınlaşması ile iletişim yazınına

girmiştir. Bu bağlamda matbaa teknolojisi iletişim araçlarının tarihsel gelişim sürecinde önemli bir aşamayı oluşturur.

İletişim araçlarındaki evrimi, sadece konuşma ve düşünceleri metinle kayıt altına alma ile sınırlı kalmamıştır. Görüntülerin kaydedilmesi ve paylaşılması konusundaki istek, fotoğraf ve sinemanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nicephore Niepce'in 1826'da elde ettiği ilk fotoğraf görsel anlatım için önemli bir dönüm noktasıdır. 1800'lü yılların ilk yarısında görüntü yakalama, kaydetme ve basma teknolojisinde fotoğrafla sağlanan ilerleme kısa bir süre sonra hareketli görüntü yakalama, kaydetme ve gösterme tekniklerinin gelişimine olanak sağlamıştır (Atabek, 2020:126-128). İnsanın bir ifade arayışının ve teknolojik yeniliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan fotoğraf ve sinema birçok modern iletişim aracının temelini oluşturmaktadır.

Elektriğin iletişim potansiyelinden yararlanan ve medyanın yeniden biçimlendirilmesi sürecini başlatan ilk buluş elektrikli telgraftır (Briggs ve Burke, 2011:133). 1844'te Samuel Morse, Washington ve Baltimore arasında çekilen bir telgraf hattından mesaj göndererek ilk uzun mesafe telgraf sistemini kurmayı başarmıştır (Tekinalp ve Uzun, 2003:25). Telgrafa kadar iletişim olanaklarının ulaşım olanaklarına önemli ölçüde bağımlı olduğu bilinmektedir (Zillioğlu, 2003:53). Elektrikli telgrafın bulunmasıyla ulaşım ve iletilerin ulaştırılması arasındaki bu bağın ortadan kalktığı söylenebilecektir.

Telgrafta kullanılan noktalar ve çizgilerden ibaret bir alfabe aracılığıyla işleyen iletişim, bugün dijital çağın en önemli unsuru olan iki tabanlı sayı sistemiyle işleyen ilk iletişim sistemidir. Bilgisayarın yalnız iki değişik durumu algılayabilen elektrikli aletler olması nedeniyle yaygın olarak kullandıkları iki tabanlı sayı sistemine bağlı olarak ortaya çıkan dijital ağ iletişiminin, ilkel haliyle de olsa telgrafla başladığı söylenebilecektir (Atabek, 2020:131). Buradan hareketle telgraf, iletişim tarihindeki önemli bir dönemece işaret etmektedir.

1876'da Alexander Graham Bell, telgraf teknolojisinin sınırlarını genişleten bir iletişim aracı olarak telefonu ortaya çıkarmıştır. Çift yönlü ses iletimine dayalı bir iletişim aracı olan telefon, iletişimde daha geniş bir kullanım yelpazesi sunmakla beraber dönemi içinde metin tabanlı mesajların iletimine dayanan telgrafa iyi bir alternatif olarak öne çıkmış ve ilerleyen dönemlerde kişiler arasında uzaktan iletişimin yaygın aracı haline gelmiştir.

Mesajların daha hızlı bir biçimde, uzak mesafelere, daha az çabayla iletilmesini sağlayan telgraf ve telefonun kullanıma sunulması ile iletişimin etki alanı genişlemiştir. 19'uncu yüzyılın önemli gelişmeleri arasında yer alan telgraf, telefon, telsiz ve radyo gibi araçlar iletişimde zaman ve mesafeyi önemsiz hale getirmiştir.

2. Güncel İletişimdeki Gelişmeler

20'inci yüzyılın ilk çeyreğinde radyo yayınları ve daha sonra ise televizyonun kullanımı iletişim teknolojisindeki önemli gelişmeleri oluşturur. 1900'lü yılların başında radyo yayınları elektronik olarak üretilen sözü daha geniş kitlelere taşıyabilmiştir ve bununla kitle toplumuna geçiş hızlanabilmiştir. 1930'larda televizyon ise söze görüntüyü de eklemiştir (Törenli, 2005:68). Yaygın bir kitle iletişim aracına dönüşmesi 1950'li yıllarda gerçekleşen televizyon elektirik, telgraf, fotoğraf, sinema ve radyodaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan kompleks bir teknoloji olarak önemlidir (Atabek, 2020:175). Televizyonla birlikte

gündelik yaşamın akışı seyir pratiğine göre yeniden düzenlenmiş insanların boş zamanlarını medya kullanarak geçirme eğilimi giderek güçlenmiştir (Güngör, 2011:221). Bu gelişmelerle birlikte, kitle iletişim araçları toplumsal dinamikleri şekillendirmede belirleyici bir rolü üstlenmiştir.

İletişim uydularının bulunması ve her türlü iletişimde kullanılması hem bireysel hem de toplumsal iletişimde köklü bir değişimi beraberinde getirmiştir. Kitle iletişim araçları uydu ve bilgisayar teknolojilerinin eklenmesiyle çok daha yaygın hale gelmiştir. Bu araçlar, haberin ve eğlencenin yayılmasında zaman ve mekân farklılıklarının önemini en aza indirmiştir (Yaylagül, 2010:11). İletişim teknolojilerinde meydana gelen her yeni gelişme iletişim ortamının dönüşmesine farklı açılardan katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler arasında yer alan bilgisayar teknolojisi değişimin belirginlik kazanmasında önemli bir rolü üstlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonraki yıllarda, askeri amaçlarla yapılan Colossus, ENIAC (1943), MANIAC (1952) ve UNIVAC (1953) devasa boyutlarda, karmaşık ve sınırlı işlevselliğe sahip, vakum tüplerine dayalı makinelerdir (Briggs ve Burke, 2011:298). Bilgisayar alanında asıl teknoloji sıçraması savaşın bitmesinden hemen sonra, tüplerin yerini yarı-iletkenlerin almasıyla başlamıştır (Geray, 2005:179). Bilgisayar teknolojilerinin gelişimi açısından önemli bir dönüm noktası olarak görülen transistör, Bell Laboratuvarları'ndaki çalışmalar sonucunda 1947 yılında icat edilmiştir. Entegre devre fikrinin uygulamaya aktarılması 1958-1959 yılları arasında Texas Instruments'dan Jack Kilby ve Fairchild şirketinden Bob Noyce tarafından gerçekleştirilmiştir (Geray, 1994:17). 1970'li yıllarda yarı iletken teknolojisinde hızlı bir gelişme sağlanmış ve devrim olarak nitelenen mikro elektronik dönemine geçilmiştir (Atabek, 2020:79).

Mikroişlemci, 1971 yılında Martian (Ted) Hoff tarafından tasarlanmıştır. Intel'in ürettiği ve pazarladığı mikroişlemci yalnızca bilgisayarların gücünün büyük oranda artırılmasını değil, aynı zamanda bilgisayar kullanımını daha bağımsız ve kullanıcı müdahalesinden azami ölçüde bağımsız hale getirmeyi mümkün kılmıştır. (Briggs ve Burke, 2011:301). Bu inovasyonlar, bilgisayarların küçülmesi, daha güçlü ve taşınabilir hale gelmesi, bilgisayar tabanlı teknolojilerin yaygınlaşması ve dijital çağın başlaması gibi önemli etkilere sahiptir.

Bilgisayarların kendi aralarında iletişim kurabilmesi 1969 yılından beri olanaklıdır. Ancak bunun günümüzdeki İnternet'e dönüşmesi belirli aşamaların ardından mümkün olabilmıştır (Başaran ve Geray, 2005:36). Sovyetler Birliği'nin 1957'de Sputnik uydusunu fırlatmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1958'de ARPA (Advanced Research Projects Agency) adıyla bir bölüm kurulmuştur. Daha sonra bölüm, DARPA (The Defense Advanced Research Projects Agency) olarak yapılandırılmıştır. Çalışmalar kapsamında on yıl sonra bu bölüm, internetin ilk biçimi olarak kabul gören ARPANET ağını oluşturmuştur (Mattelart, 2004:46). Kısa bir süre içinde birçok merkezdeki bilgisayarlar ARPANET ağına bağlanmıştır. 1971 yılında Ağ Kontrol Protokolü (NCP-Network Control Protokol) çalışmaya başlamıştır (Toruk, 2008:268). İnternet'in en çok kullanılan hizmetlerinden biri olan elektronik posta (e-mail) 1972 yılında ilk kez ARPANET içerisinde kullanılmıştır (Gönenç, 1993:91).

ARPA projesinin internete dönüşmesi sürecinde yaşanan en önemli gelişmelerden birisi, farklı işletim sistemlerinin birbirlerinden veri alıp vermesi için, standart bir iletişim protokolü olarak TCP/IP'nin (Transmission Control Protocol/Internet Protocol)

geliştirilmesidir (Başaran ve Geray, 2005:36). NCP'den daha fazla yeni olanaklar getiren bu yeni protokol, 1983 yılında ARPANET içinde kullanılmaya başlanmış ve bilgisayarlar arası veri iletişiminin kurallarını koyan TCP/IP protokolleri bugün varolan internet ağının ana halkası olarak yerini almıştır. Robert Kahn ve Vinton Cerf tarafından geliştirilen bu protokol sayesinde bilgisayarlar belli bir dil ve platformda buluşma olanağı bulmuşlardır (Toruk, 2008: 268-269).

Tim Berners Lee'nin 1989'da HTML (Hyper Text Markup Language) kodlamayı ve 1990'lı yılların henüz başındayken 'Dünya Çapında Ağ' (World Wide Web) olarak adlandırılan bilgi paylaşım sistemini geliştirmesiyle bilgisayarların dünya üzerindeki diğer bilgisayarlarla İnternet üzerinden buluşması sağlanmıştır (Özutku vd., 2014: 45). Amerika Birleşik Devletleri'nde askeri amaçlı araştırmalarda kullanılmak üzere geliştirilen ARPANET projesine dayanan İnternet, 1990'lı yıllardan sonra tüm dünyada hızlı yaygınlaşarak insan ilişkilerinde derin ve köklü bir değişim yaratmıştır (Sayımer, 2008: 25). İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, geleneksel iletişim araçlarına ek olarak internetin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, toplumların bilgiye erişimini, iletişimini ve etkileşimini köklü bir biçimde dönüştürmeyi başarmıştır.

Web'in gelişiminde yeni bir aşamayı ifade eden Web 2.0 kavramı, ilk kez O'Reilly ve MediaLive International tarafından, Ekim 2004'te düzenlenen konferansın adı olarak ortaya atılmıştır (O'Reilly, 2007: 17). Web'in yeni versiyonu olarak da ele alınabilen Web 2.0, sıradan kullanıcıların çevrimiçi ortamda çoklu ortam içeriklerini üretebilmelerine olanak tanımıştır. (George, Scerri, 2007: 2). Web 2.0'ın yenilikçi yönünü bilginin toplanıp paylaşılmasında kullanıcının artan rolü oluşturmaktadır. İnternet ve web teknolojilerindeki son gelişmelerle yeni medya insanları daha yoğun bir paylaşım ve tartışma ortamında buluşturmaktadır.

3. Klasik Anlamdaki Medyanın Dönüşümü ve Medyadaki Yeni'nin Anlamı

İletişim ortamında gerçekleşen değişimde mikroelektronikteki gelişmelerin ve bunun neticesinde giderek yaygınlaşan bilgisayarın etkili olduğuna yönelik genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu alanda özellikle 1970'lerden itibaren hızlanan teknolojik gelişmeler kitle iletişim araçlarından teknik olarak farklılaşan yeni araçların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

İletişim alt yapısında meydana gelen değişimler, iletişim teknolojilerinin zamansal olarak eski ve yeni ayrımları içinde sıralanmasına yol açmıştır. Yeni iletişim teknolojilerinin ortak teknik özellikleri, enformasyonun toplanması, saklanması, işlenmesi ve aktarımında sayısal tekniğe dayalı sistemlerden yararlanmasıdır (Timisi, 2003: 80-81). Yeni medyanın kapsamı içerisinde yer alan araçlar; hem bütünleşik hem de interaktiftir ve teknik araç olarak dijital kod ve hiper metni kullanmaktadır (Dijk, 2016:24-25). İnternetin de aralarında yer aldığı bu yeni araçların yaygın kullanımı iletişim alanında köklü bir değişim yaşandığı söylemini yaygın hale getirmiştir.

Yeni medya, geleneksel medya biçimlerinden farklı olarak dijital teknolojilerle üretilen, dağıtılan ve tüketilen medya içeriklerine bir gönderme olarak kullanılmaktadır. Kavram, bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler, internet, dijital ses ve görüntü teknolojileri gibi dijital araçlar ve platformlar aracılığıyla ortaya çıkan medya ürünlerini kapsamaktadır.

Yeni medya, bilgiye daha hızlı ve geniş bir şekilde ulaşma, paylaşma ve etkileşime geçme olanağı sunarken aynı zamanda medya tüketimi ve üretimi arasındaki geleneksel sınırı da tartışmaya açmaktadır. Kitle iletişim çağının özelliği olan tek yönlü akışın yerini yeni medyada iki yönlü karşılıklı etkileşim almıştır (Mcquail, 2005: 250). Etkileşim ile birlikte medya izleyicileri de pasif konumdan aktif konuma geçiş yapmıştır (Durgeç, 2020:546). Dijital ortam, geleneksel medya normlarına meydan okuyarak iletişimde daha dinamik bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu tür bir değişim, yeni bir iletişim paradigmasının ortaya çıktığına ilişkin söylemi gündeme getirmektedir.

Yeni medyayı bilgi işlem ve medya teknolojilerinin yakınsaması olarak ele alan Manovich (2001:4), 1960'lı yılların başında sadece bir üretim aracı olarak kullanılan bilgisayarın evrimine ve değişime odaklanır. Buna göre bilgisayar, artık sadece üretim için değil, depolama ve dağıtım için de kullanılan evrensel bir medya makinesine evrilmiştir. Manovich'e göre, tüm medyanın bilgisayarlar aracılığıyla sayısal verilere çevrilmesi medyayı 'yeni medya' olarak yeniden tanımlamıştır.

Günümüzde sürekli hale gelen teknolojik gelişmeleri içeren ve iletişim alanındaki yenilikleri temsil eden kavramlar olarak 'yeni medya', 'etkileşimli iletişim' veya 'yeni iletişim teknolojileri' kullanılmaktadır (Rogers, 1986:2). Lievrouw'a (2016:16-17) göre, yeni medyanın yeni olarak adlandırılmasının nedeni telefon, film, mektup, gazete, televizyon ve fotoğraf türlerini birbirine harmanlayan, hatta aralarındaki ayrımı temelli kaldıran sürekli ve yenilikçi aktivitelerin, hizmetlerin, sistemlerin ve kullanımlarının ürünü olmasıdır. Lister vd.'ye (2009:10) göre, medyanın biçimleri, üretimi, dağıtım ve tüketimi konusundaki değişime göndermede bulunan "eski" ve "yeni" ayrımı ilk bakışta görüldüğünden daha karmaşıktır. Medyadaki birçok değişikliğin kökenleri eskiye dayanır. Medya ve iletişim araçlarının zengin tarihi medyanın sürekli biçimde değişen bir sistem olarak ele alınması gerektiğinin önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç

İletişim araçlarının toplumsal tarihine odaklanan çalışmalarda içinde bulunduğumuz yüzyılın devrimci medya gelişmelerine sahne olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Bilgi teknolojisi devrimi olarak da ifade edilen dönemi hazırlayan önemli teknolojik gelişmeler arasında telefon, radyo ve televizyon önemli bir rolü üstlenmiştir. Bu temel üzerine kurulan bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişimi ise çok daha hızlı olmuştur (Menekşe vd., 2001:22-23). Diğer bir yaklaşıma göre ise çağdaş medya ve iletişim teknolojileri, insanın temel ve doğuştan gelen iletişim becerilerinin birer uzantısı olarak gelişmiştir (Crowley ve Heyer, 2010:10). İletişim araçlarının zengin tarihi 'yeni' bir iletişim aracını açıklarken, 'eski' iletişim aracının terk edilmediği, aksine eski ve yeni iletişim araçlarının bir arada var olduğunu ve her iki iletişim aracının birbirini karşılıklı etkilediğini ortaya koymaktadır (Briggs ve Burke, 2011:13). Bu bağlamda günümüzün iletişim araçlarını eski ve yeni ayrımı temelinde ele almak yerine birbirleri ile olan etkileşimine bakmak bu araçlara yönelik daha geniş bir anlayış geliştirmek açısından önemlidir.

İletişimin tarihinde her yeni teknolojik araç sonrakini öncelmiş ve kendisinden önceki aracın sınırlarını genişletecek biçimde ortaya çıkmıştır. İletişimdeki artış, iletişim araçlarının ortaya çıkışına, artan veriyi depolayacak ve gerektiğinde yeniden elde etmeyi

sağlayacak olan araçların gelişimine yol açmıştır. Bugünün mikroçipi de bu tarz bir araçtır ve geçmişin çok daha ilkel kaydetme araçları bunun atası sayılmaktadır (Crowley ve Heyer, 2010:18). 20'inci yüzyılda yaşanan hızlı teknolojik gelişmelerle iletişim ve medya alanındaki dönüşüm hız kazanmıştır. 21'inci yüzyılın başlarından itibaren kullanımı giderek artan İnternet, sosyal medya ve diğer dijital platformlar bilgi akışını hızlandırmış ve bireyleri medyanın aktif bir parçası olarak konumlandırmıştır. Tüm bu gelişmelerle küresel ölçekte iletişim ve etkileşim artmıştır. Yeni ortam, kendi dinamikleri doğrultusunda yeni bir kültürel ve ekonomik bir sistemi de ortaya çıkarmıştır. Günümüzde iletişimde daha işlevsel olan yöntemler için yeni teknolojilerin geliştirilmesine yönelik arayışlar süreklilik kazanmıştır. Hızla gelişen bu medya çağında, 'eski' ve 'yeni' olarak nitelendirilen tüm iletişim araçlarının iç içe geçtiği görülmektedir ki özünde 'yeni medya' uzun bir tarihe sahip olan iletişim ve medya teknolojileri alanındaki gelişmelerin yalnızca son aşamasını oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Atabek, Ü. (2020) Tarihten Geleceğe İletişim Teknolojileri, Seçkin Kitabevi, Ankara.
- Baldini, M. (2000). İletişim Tarihi, çeviri. Gül Batuş, Avcıol Basım.
- Aziz, A. (2016). İletişime Giriş (Vol. 17). Hiperlink eğit. ilet. yay. san. tic. ve ltd. sti.
- Başaran F. ve Geray H. (2005). İletişim Ağlarının Ekonomisi: Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Briggs, A. ve Burke, P. (2011) Medyanın toplumsal tarihi: Gutenberg'den internet'e. (Çev: Ü. H. Yolsal ve E. Uzun). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Crowley, D. ve Heyer P. (2010). İletişim tarihi: teknoloji, kültür, toplum. Phoenix Yayınevi.
- Çamdereli, M. (2008). İletişime giriş. Dem Yayınları.
- Durgeç, P. (2020). Yeni Medyanın Habercilik Alanında Yarattığı Dönüşümler. Sosyal Ve İnsani Bilimler Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler içinde (545-558). IVPE Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2011). İletişimi anlamak. Basım. Ankara: Savaş Yayınları.
- Fiske, J. (2003). İletişim çalışmalarına giriş (S. İrvan, çev.). Ankara: Ark Yayınları.
- Geray, H. (1994). Yeni iletişim teknolojileri. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.
- Geray, H. (2003). "İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları", Ankara: Ütopya Yayınları.
- George, C. E., & Scerri, J. (2007). Web 2.0 and User-Generated Content: legal challenges in the new frontier. Journal of Information, Law and Technology, 2.
- Gönenç, Ö. (1993). İletişimin Tarihi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| Istanbul University Faculty of Communication Journal, (18).
- Güngör, N. (2011). İletişime giriş. Siyasal Kitabevi.
- Gümüşhan, H. (2018). Yazının Tarihsel Gelişimi ve Bu Süreçte Yazının Çeşitli Yüzeyle Uygulanabilirliği. Uluslararası Matbaa ve Teknoloji Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi, 1-3.
- Lazar, J. (2001). İletişim Bilimi (1. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Lievrouw, L. A. (2016). Alternatif ve aktivist yeni medya. İstanbul: Kafka Yayınevi.
- Lister, M., Dovey J., Giddings S., Grant I. & Kelly K. (2009). New Media "A Critical Introduction: Second Edition", Newyork, USA: Routhledge Taylor&Francis Group.
- Manovich, L. (2001). The Language of New Media. USA:The MIT Press.
- Mattelart, A. (2004). Bilgi toplumunun tarihi. İletişim Yayınları.
- McQuail, D. (2005). Kitle iletişim çalışmalarında iletişim modelleri. Çev. Konca Kumlu). Ankara. İmge Kitabevi.
- Menekşe, N.Z. (2001). Değişim.tr: İnternetle Gelişimde Türkiye, İstanbul, Türkiye Bankası Kültür Yayınları.
- O'reilly, T. (2007). What is Web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. Communications & strategies, (1), 17.

- Oskay, U. (1993) Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Önür, N. (2002). Küreselleşen Dünyada İletişim ve toplum. Alp Yayınevi.
- Özutku, F., & Gürler Hazman, G. vd (2014). Sosyal Medyanın ABC'si, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rogers, E. M. (1986). "Communication Technology" (Vol. 1). Simon and Schuster.
- Sayımer, İ. (2008). Sanal Ortamda Halkla İlişkiler. Beta.
- Tekinalp, Ş., & Uzun, R. (2004). İletişim araştırmaları ve kuramları. Derin Yayınları.
- Timisi, N. (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Toruk, İ. (2008). Gutenberg'den Dijital Çağa Gazetecilik Türkiye'de Haber Siteleri. İstanbul: Literatürk.
- Törenli, N. (2005). Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı: Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi. Bilişim ve sanat.
- Türkoğlu, N. (2003). Kitle iletişimi ve kültür. İstanbul: Naos Yayınları.
- Van Dijk, J. (2016). Ağ toplumu. Epsilon Yayıncılık Ltd. Sti.
- Yaylagül, L. (2011). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Zillioğlu, M. (2003). İletişim nedir?. Cem yayınevi.